

Waarom hoogleraren geen vaste leeropdracht behoren te hebben

Redactioneel

15

Hoogleraren met een voltijdse vaste aanstelling aan een rechtenfaculteit (*ordinarii*) behoren geen vaste leeropdracht te hebben. Zij behoren van tijd tot tijd naar andere plaatsen van het recht te worden uitgezonden. Niet bij wijze van straf, maar bij wijze van ontdekkingsreis. Om zo met mooie verhalen en verrijkte geesten hun ontdekkingsstocht door het recht te vervolgen. Vaste leeropdrachten associeer ik met uitvergroting van het onbetekenende, concentratie op het eigene, verlies van interesse voor het andere en ondermaatse ontdekkingsdrift en vernieuwingsdrang. Beter zou het zijn om op gezette tijden de facultaire taken te herverdelen.

Waarom dit pleidooi? Allereerst: rouleren stimuleert de hoogleraar. Dat is nodig vanwege de hoge werkdruk van hoogleraren. De verwachtingen die de academische omgeving van hoogleraren heeft, worden steeds groter. En hoe jonger ze benoemd worden, hoe groter de kans dat die verwachtingen zwaar overspannen zijn. Zeker als blijkt dat betrokkene organisatorisch talent heeft, is het zaak dat zij/hij een eigen plan maakt en zich niet van de wijs laat brengen door prikkels van buiten. Leuke vragen en aanbiedingen van anderen winnen het al snel van je interne 'academische klok'. Die klok bepaalt waar in je carrière de intellectuele piek zit. Benut je die niet ten volle, dan ben je kennelijk bezig om vooral andermans agenda's uit te voeren en vergeet je wat je eigenlijk dreef om een academische carrière te ambiëren: de lust voor nieuwe ontdekkingen en de behoefte om je bijdrage te leveren aan beter recht. Gegeven die werkdruk, is het van belang om intellectueel geprikkeld te blijven. Dat gebeurt niet als je de zoveelste futloze presentatie geeft over hoofdelijke verbintenissen waar je meer dan tien jaar geleden op gepromoveerd bent. 'Move that cheese' zou ik dus zeggen (zie www.whomovedmycheese.com).

Een tweede argument is dat het 'verplaatsen van de kaas' helpt voorkomen dat 'mandarijnenwetenschap' ontstaat: heel veel kennis over heel veel details is in de rechtspraktijk vaak onontbeerlijk om een zaak te winnen, maar zij zit academici nog wel eens in de weg bij het ontwikkelen van hun ideeën. Als je al je kracht moet gebruiken om de details te overheersen, kom je aan denken niet toe. Door te rouleren van rechtsgebied krijg je oog voor fundamenten, beginselen en weerkerende dilemma's. Dat is belangrijker voor een hoogleraar dan concentratie op details. Een voorbeeld: lange tijd heb ik veel geweten van het overheidsaansprakelijkheidsrecht. Ik heb dat opgegeven omdat dat gebied mandarijnenwetenschap is geworden. Dat kan ik nu zien omdat ik er verder van af sta. Academische waarde kan alleen worden gecreëerd door te schrijven over ontmanteling en vereenvoudiging van dat rechtsgebied.

Een derde argument is dat rouleren ten goede komt aan de academische kwaliteit van het onderwijs. Academisch juridisch onderwijs is niet het vier jaar lang stapelen van weetjes. Studenten moeten basispatronen leren en leren herkennen: hoe zit een systeem van rechtsregels in elkaar? Welke rol spelen rechtsbeginselen in een bepaald gebied? Hoe komt verandering in het recht teweeg? Welke actoren beïnvloeden het recht? Welke methodologische vragen spelen in het recht? Dat soort vragen. Daarnaast moet studenten vooral juridische vaardigheden en attitude bijgebracht worden. Onnodig te zeggen dat het zinloos is om ze vol te stoppen met de nieuwste detailkennis, want die verouderd sneller dan hun bul uitgereikt kan worden. En laten we wel wezen: als je studenten volstopt met kennis waar je als hoogleraar na vijf jaar doceren geen nieuwe aspecten meer aan kunt ontdekken, moet je dan niet eens de bakens verzetten?

Tot zover mijn argumenten. Kritiek die ik vaak hoor op mijn standpunt, komt kort gezegd hier op neer: 1) op zich is het een leuk idee, maar mijn vakgebied is te bijzonder; 2) ik heb helemaal geen tijd om te 'moven'; 3) andere vakgebieden zijn saai.

De eerste tegenwerping tekent de neiging tot technische specialisatie. In de rechtspraak loont specialisatie maar in de academie zou generalisatie beloond moeten worden. Als we bijvoorbeeld fiscaal procesrecht weten terug te brengen tot bestuursrecht met hier en daar wat bijzondere trekken, dan is er toch nog maar weinig dat in de weg staat aan uitwisselbaarheid van hoogleraren in deze twee rechtsgebieden?

Het tweede bezwaar van tijdgebrek is serieus te nemen. Om zich te verdiepen in een ander vak, is tijd nodig. Dat zou op facultair niveau mogelijk gemaakt moeten worden. Maar voor het overige lijkt tijdgebrek eigenlijk niet het echte probleem maar juist het gevolg van een *ander* probleem. Hoogleraar word je namelijk (afgezien van geluk) door érg goed te zijn in je vakgebied. En dus heeft specialisatie in een bepaald gebied academisch gezien vooral voordelen: je productie is groter en herkenbaarder, de groep die je werk kan beoordelen wordt overzichtelijker, en je status binnen die groep ook. Door wetenschappelijke specialisatie hou je tijd over om al die dingen te doen die anderen van je vragen! Tja, dat klinkt toch vooral als een recept voor burn-out. Op tijd de intellectuele bakens verzetten kan misschien juist voorkomen dat tijdgebrek je nekt.

De derde tegenwerping is ook relevant. Ik geef graag toe dat academische interesses niet oneindig zijn. Ik heb ook zo mijn voorliefdes; wel heb ik ervaren dat brede onderwijservaring veel verrijking brengt in onderzoek. Bijvoorbeeld heeft het mij het inzicht gegeven dat veel problemen in diverse gebieden hetzelfde zijn, de oplossingsrichtingen vergelijkbaar en de denkstappen soms identiek. Dus als rechtsgebieden ver uit elkaar lijken te liggen, zullen ze bij nadere beschouwing veel gemeen kunnen hebben. En dat betekent dus ontdekken.

Ik beseft dat het voorgaande weinig applaus zal oogsten. Laat ik het daarom maar klein houden. Binnen het *privaatrecht* zou er al veel gewonnen zijn met het vloeiend maken van de grenzen tussen leeropdrachten. Een ordinarius is idealiter een snelle denker die zich eenvoudig wegwijs maakt in een nieuw gebied, die dwarsverbanden legt en over grenzen kijkt. En die dus evenzogoed personen- en familierecht kan doceren als wissel- en chequerecht. Weg dus met vaste leeropdrachten voor civilisten. (Ceterum censeo: alle ordinarii zouden kernvakken als methodologie, inleiding, strafrecht, bestuursrecht, privaatrecht moeten geven. Bij toerbeurt en te verdelen door een wijze decaan).